

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

KARAR

Başvuru no: 28523/03

Ademovič v. Türkiye

5 Haziran 2012

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çevresinde kesinleşecek olup şekli bazı değişikliklere tabi tutulabilir.

Ademovič – Türkiye davasında,

Başkan

Françoise Tulkens,

Yargıçlar

Danutė Jočienė,

Dragoljub Popović,

Işıl Karakaş,

Guido Raimondi,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller,

ve *Daire yazı işleri müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Dairesi), 15 Mayıs 2012 tarihinde gerçekleştirdiği gizli müzakereler sonrasında aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Dava, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 34. maddesine istinaden Sırp vatandaşı Şefkija Ademovič ("başvuran") tarafından Türkiye Cumhuriyeti aleyhine 24 Temmuz 2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ("AİHM" ve "Mahkeme") yapılan başvurudan (no. 28523/03) ibarettir.

2. Adli yardımdan yararlanan başvuran, İstanbul'da görev yapan avukat Bay S. Okçuoğlu tarafından temsil edilmiştir. Türkiye Hükümeti ("Hükümet") kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. 21 Kasım 2008 tarihinde başvuru Hükümet'e iletilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirliği ve esası hususunun aynı anda karara bağlanmasına karar verilmiştir (29. maddenin 1. paragrafı).

4. 22 Aralık 2008 tarihinde Sırp Hükümeti, Mahkeme'ye davaya katılma hakkını (Sözleşme'nin 36 maddesinin 1. paragrafı ve Mahkeme İçtüzüğü'nün 44. kuralının 1. paragrafı) kullanmak istemediğini bildirmiştir.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran 1972 yılında doğmuştur ve Sırbistan'da yaşamaktadır.

6. 1992 yılında başvuran, İtalyan mahkemesi tarafından uyuşturucu kaçakçılığı yapmaktan suçlu bulunmuş ve gıyabında on yedi yıl hapis cezası verilmiştir.

7. 11 Ağustos 1994 tarihinde, İtalya'nın Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı) aracılığıyla yayımladığı Kırmızı Bültene istinaden, başvuran Edirne Kapıkule Sınır Kapısında yakalanmış ve gözaltına alınmıştır.

8. 12 Ağustos 1994 tarihinde, Edirne Sulh Ceza Mahkemesi hakimi, eski Ceza Kanunu'nun 9. maddesine ve Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 16. maddesine dayanarak, başvuranın tutuklanmasına karar vermiştir.

9. 20 Eylül 1994 tarihinde Adalet Bakanlığı, Edirne Cumhuriyet Savcısına başvuranın 10 Haziran 1992 tarihinde İtalya'da uyuşturucu kaçakçılığında on yedi yıl hapis cezası ile cezalandırılmış olduğunu bildiren bir mektup göndermiştir. Aynı gün, Cumhuriyet savcısı, Bakanlar Kurulu'nun suçlunun iadesine ilişkin kararına kadar, başvuranın tutukluluk halinin devam etmesi gerektiğini belirtmiştir.

10. 4 Ekim 1994 tarihinde Edirne Ağır Ceza Mahkemesi, eski Ceza Kanunu'nun (765 sayılı Kanun) 9. maddesi uyarınca, başvuranın uyruğunu ve işlediği iddia edilen suçları içeren bir karar vermiştir.

11. 3 Kasım 1994 tarihinde başvuranın avukatı, Adalet Bakanlığı'ndan müvekkilinin İtalya'da işlediği iddia edilen suçlar nedeniyle Türkiye'de yargılanmasına izin verilmesini talep etmiştir. Ardından, başvuranın faaliyetlerine ilişkin hazırlık soruşturması yapılmış ve 9 Kasım 1994 tarihinde, Türkiye'de işlediği iddia edilen suçlar nedeniyle başvuranın tutukluluk hali devam etmiştir.

12. 2 Aralık 1994 tarihinde Edirne Cumhuriyet Savcısı, eski Ceza Kanunu'nun 403. maddesi uyarınca, başvuranı uyuşturucu kaçakçılığı yapmakla suçladığı bir iddianame hazırlamıştır.

13. 6 Ocak 1995 tarihinde Bakanlar Kurulu, Türkiye'deki yargılaması bittiği zaman başvuranın İtalya'ya iade edilmesine karar vermiştir.

14. 19 Nisan 1995 tarihinde başvuranın yargılamasına İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde başlanmıştır. 10 Ekim 1997'de mahkeme, başvuranın tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına hükmetmiştir. Aynı gün, başvuran, 12 Ağustos 1994 tarihli Edirne Sulh Ceza Mahkemesi'nin emrine istinaden İtalya'ya iade edilmesi maksadıyla tutuklu olarak alıkonulmuştur.

15. 11 Nisan 2002 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, Adalet Bakanlığı'na başvuranın İtalya'ya iade edilebileceğini bildirmiştir.

16. Bu arada, başvuran Edirne Ağır Ceza Mahkemesi'ne tahliyesini talep ettiği birçok dilekçe vermiştir. Dilekçelerinin tümünde, iadesi amacıyla uzatılan tutukluluğunun yasadışı olduğunu ileri sürmüştür. 24 Ocak 2003'te başvuranın avukatı, bir kez daha Edirne Ağır Ceza Mahkemesi'nden başvuranın tutukluluğuna ilişkin kararın kaldırılmasını ve serbest bırakılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Dilekçesinde, tutukluluk süresini yakalandıktan sonraki kırk gün ile sınırlandıran Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 16. maddesine dayanmıştır. Başvuran, Anayasa'nın 90. maddesine istinaden, Türkiye tarafından kabul edilen uluslararası anlaşmaların iç hukukun ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu ve bu nedenle iade amacıyla beş yıldan fazla süren uzatılan tutukluluğunun Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 16. maddesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. 25 Ocak 2003 tarihinde mahkeme, başvuranın Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ne ilişkin iddiasına cevap vermeksizin bu talebi reddetmiştir. 29 Ocak 2003 tarihinde başvuranın avukatı, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ne tekrar atıfta bulunarak ve beş yılı aşan tutukluluğunun hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek 25 Ocak 2003 tarihli karara itiraz etmiştir. 30 Ocak 2003'te Edirne Ağır Ceza Mahkemesi, Edirne Asliye Ceza Mahkemesi'nin gerekçesini uygun bularak başvuranın tahliye talebini reddetmiştir.

17. 7 Şubat 2003 tarihinde başvuran İtalya'ya iade edilmiştir.

18. 29 Haziran 2004'te Devlet Güvenlik Mahkemeleri, 5190 sayılı Kanun ile kaldırılmış ve bu nedenle başvuran hakkındaki ceza yargılamaları İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne devredilmiştir.

19. 16 Şubat 2005 tarihinde başvuran hakkındaki ceza yargılamaları, yasal süre sınırı sona erdiği gerekçesiyle sonlandırılmıştır. 4 Temmuz 2005 tarihinde Yargıtay, kararı onamıştır.

20. Bilinmeyen bir tarihte, başvuran şu anda yaşadığı Sırbistan'a dönmüştür.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. Uluslararası hukuk

21. Paris'te 13 Aralık 1957 tarihinde imzalanan ve 11 Mayıs 1986 tarihinde yürürlüğe giren Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi şunu öngörmektedir:

Madde 1 - Suçluyu iade mecburiyeti

“Akit Taraflar, aşağıdaki maddelerde belirlenen kaide ve şartlar dahilinde, kanunları ihlâlden dolayı takip edilen veya iadeyi talep eden tarafın adlı mercilerince bir ceza veya emniyet tedbirinin infazı için aranan şahısları karşılıklı olarak teslim etmeyi taahhüt ederler .”

Madde 16 – Muvakkat tevkif

“1. Müstacel hallerde, iadeyi talep eden tarafın salâhiyetli makamları istenen şahsın muvakkat tevkifini talep edebilirler; kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyetli makamları ise bu talep hakkında işbu Tarafın kanunlarına göre karar vereceklerdir.

4. Muvakkat tevkif, tevkifi takip eden 18 günlük müddet zarfında talep edilen tarafa iade talebinin ... tevdi edilmemesi halinde sona erer; muvakkat tevkif hiçbir surette tevkiften sonra 40 günü tecavüz edemez...”

Madde 19 - Tehirli veya şartlı teslim

“1. Kendisinden iade talep edilen Taraf iade talebi hakkında kararını verdikten sonra, şahıs aleyhinde tatbikatta bulunabilmek veya, esasen mahkum olmuşsa, iade talebine sebep olandan ayrı bir fiilden dolayı uğradığı cezayı kendi ülkesinde çekebilmesi için talep edilen şahsın teslimini tehir edebilecektir.

2. Kendisinden iade talep edilen Taraf, teslimi tehir edeceği yerde, istenen şahsı, Taraflar arasında müştereken tespit edilecek şartlar tahtında, talep eden Tarafa muvakkaten teslim edebilecektir. “

B. Ulusal hukuk

1. Anayasa

22. Anayasa'nın 90. maddesinin 5. fıkrası şunu öngörmektedir:

“...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.”

2. Eski Türk Ceza Kanunu (765 sayılı)

23. 3. madde şunu öngörür:

“Türkiye'de suç işleyen kimse, Türk kanunlarına göre cezalandırılır ve bundan dolayı bir Türk hakkında yabancı memlekette hüküm verilmiş olsa bile Türkiye'de muhakeme olunur.”

24. 9. Madde şunu öngörür:

“ Siyasi veya ona murtabıt cürümlerden dolayı bir ecnebinin ecnebi devletlere iadesi talebi devletçe kabul edilemez.

Ecnebi devletçe vukubulan iade talebi üzerine istenilen kimsenin Türkiye'de bulunduğu mahal mahkemeyi asliyesince tabiiyeti ve cürmünün mahiyeti hakkında bir karar verilmesi lazımdır.

...

Ecnebi olduğuna ve cürmünün adı ceraimden bulunduğuna karar verilen kimsenin iadesi talebi hükümetçe kabul olunabilir.

İadesi talep ve kabul olunan kimse hakkında mahalli müstantıklığınce tevkif müzekkeresi verilebilir.”

3. 466 sayılı Kanunsuz Şekilde Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun

25. 1. Madde şunu öngörmektedir:

- (1) Anayasa ve diğer kanunlarda gösterilen hal ve şartlar dışında yakalanan veya tutuklanan veyahut tutukluluklarının devamına karar verilen;
- (2) Yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar kendilerine yazılı olarak hemen bildirilmeyen;
- (3) Yakalanıp veya tutuklanıp da kanuni süresi içinde hakim önüne çıkarılmayan;
- (4) Hakim önüne çıkarılmaları için kanunda belirtilen süre geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetlerinden yoksun kılınan;
- (5) Yakalanıp veya tutuklanıp da bu durumları yakınlarına hemen bildirilmeyen;
- (6) Kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veyahut beraatlarına veya ceza verilmesine mahal olmadığına karar verilen;
- (7) Mahkum olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan veya tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkum edilen kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar, bu kanun hükümleri dairesinde Devletçe ödenir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASINA DAİR

26. Başvuran, Türkiye’de uzun süre keyfi olarak tutuklu alıkonulmasından şikayetçi olmuştur. Başvuran aynı zamanda keyfi olduğunu iddia ettiği tutukluluğu dolayısıyla tazminat alabileceği bir iç hukuk yolunun mevcut olmadığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda, başvuran Sözleşme’nin 5. maddesinin 1., 3. ve 5. paragraflarına dayanmıştır. Başvuran ayrıca tutukluluğunun hukuka aykırılığına itiraz edebileceği etkin bir iç hukuk yolu olmadığını belirterek Sözleşme’nin 13. maddesinin ihlal edildiğinden şikayetçi olmuştur.

27. Mahkeme ilk olarak 5. maddenin 3. paragrafının sadece 5. maddenin 1. paragrafının (c) bendine atıfta bulunduğunu anımsatır. Bu nedenle 5. maddenin 3. Paragrafı, 5. maddenin 1. paragrafının (f) bendi kapsamında suçlunun iadesi amacıyla tutukluluk hallerinde uygulanmaz (*bakınız Quinn v. Fransa*, 22 Mart 1995, § 53, Seri A no.311). Bu nedenle Mahkeme, başvuranın iadesi amacıyla alıkonulduğu tutukluluğun aşırı uzunluğuna ilişkin şikayetinin, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafının (f) bendi uyarınca incelenmesi gerektiği kanaatindedir. Mahkeme, başvuranın Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamında ileri sürdüğü tutukluluk halinin yasaya uygunluğuna ilişkin şikayetinin, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafında incelenmesi gerektiği sonucuna varır.

28. Sözleşme'nin 5. Maddesinin ilgili kısmı şunu öngörmektedir:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

(f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonulması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması.

...

4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir.”

A. Dikkate alınacak süre

29. Hükümet, başvuranın 5. madde şikayetini incelerken, 10 Ekim 1997 tarihinden önceki tutukluluk halinin altı aylık süre şartına uygun olmaması nedeniyle dikkate alınamayacağını belirtmiştir.

30. Mahkeme, İtalya'ya iade süreci devam ederken başvuranın ilk olarak 12 Ağustos 1994 tarihinde, Edirne Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararı ile tutuklandığını belirtir. İlk tutukluluk hali, Edirne Cumhuriyet Savcısının başvuranı Türkiye'de işlediği iddia edilen suçlara istinaden tutuklu olarak tekrar özgürlüğünden yoksun bıraktığı tarih olan 9 Kasım 1994'te sona ermiştir. Daha sonra başvuran, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinin emri ile 10 Ekim 1997 tarihinde dava sürecinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır. Aynı gün, İtalya'ya iadesi sürecinde, başvuran tekrar tutuklu

olarak alıkonulmuştur. Başvuran, 7 Şubat 2003 tarihinde İtalya'ya iadesi gerçekleşene kadar tutuklu olarak alıkonulmuştur.

31. Mahkeme, mevcut davada, üç tutukluluk dönemi olduğunu gözlemler. Tutukluluğun ilk dönemi 9 Kasım 1994 tarihinde ve ikinci tutukluluk dönemi ise 10 Ekim 1997 tarihinde sona ermiştir. Başvuru Mahkeme'ye 24 Temmuz 2003 tarihinde yapıldığı için , başvuranın 5. madde şikayetlerini incelerken, Mahkeme sadece 10 Ekim 1997 ile 7 Şubat 2003 tarihleri arasındaki dönemi dikkate alacaktır.

32. Mahkeme, başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesine istinaden bulunduğu şikayetlerinin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. paragrafının (a) bendi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığını belirtir. Başvurunun bu bölümünün başka gerekçelerle de kabul edilemez olmadığı kanaatindedir. Bu nedenle kabul edilebilir olarak beyan edilmelidir.

B. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 1. Paragrafı

33. Başvuran, iade sürecinde tutukluluğunun yasallığına itiraz etmiştir.

34. Hükümet, başvuranın tutukluluğunun Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 16. maddesine ve eski Ceza Kanunu'nun (765 sayılı) 9. maddesine dayandığını ifade etmiştir.

35. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafının (f) bendinin, hakkında iade işlemi olan bir kişinin tutukluluğunun makul bir şekilde gerekli görülmesini-örneğin suç işlemesini veya kaçmasını önlemek- gerektirmediğini anımsatır. Bu bağlamda, 5. maddenin 1. paragrafının (f) bendi, 5. maddenin 1. paragrafının (c) bendinden farklı düzeyde koruma sağlamaktadır: (f) bendinde gerekli kılınan, "hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması"dır. Bu nedenle, 5. maddenin 1. paragrafının (f) bendi kapsamında, sınır dışı etmenin altında yatan kararın ulusal hukuk veya Sözleşme hukuku ile haklı sebebe dayandırılıp dayandırılmadığı önemsizdir (bakınız *Čonka v. Belçika*, no. 51564/99, § 38, AIHM 2002-I, ve *Chahal v. Birleşik Krallık*, 15 Kasım 1996, § 112, Hüküm ve Karar Raporları 1996-V).

36. Ancak Mahkeme, özellikle ulusal sistemle sağlanan önlemlere istinaden 5. maddenin 1. paragrafının (f) bendi kapsamında başvuranın tutukluluğunun "yasal" olup olmadığını incelemenin kendisine düştüğünü yineler. "Kanun ile öngörülmüş bir usul" olup olmadığı hususuna uyulması dahil tutukluluğun "yasaya uygunluğunun" konu olduğu hallerde, Sözleşme öncelikli olarak ulusal hukuka atıfta bulunur ve ulusal hukukun esas ve usule ilişkin kurallarına uygun olma yükümlülüğünü belirler; ancak

buna ilaveten, her özgürlükten yoksun kılmanın, bireyi keyfilikten korumak olan 5. madde amacına uygun olmasını gerektirir (bakınız *Amuur v. Fransa*, 25 Haziran 1996, § 50, Hüküm ve Karar Raporları 1996-III).

37. Mahkeme, bu nedenle, iç hukukun Sözleşme’de ifade edilen veya kastedilen genel ilkeler dahil Sözleşme’nin tümüyle uyumlu olup olmadığını belirlemelidir. Bu son hususta, Mahkeme, özgürlükten yoksun kılma mevzubahis olduğunda, özellikle hukuki güvenlik konusundaki genel ilkenin uygulanmasının önemli olduğunu vurgular. Özgürlükten yoksun bırakmanın “kanun ile öngörülen bir usulle” gerçekleştirilmesi gerektiğini şart koşarken, 5. maddenin 1. paragrafı, 8. ve 11. maddelerin ikinci paragraflarında yer alan “yasaya uygun olarak” ve “yasayla öngörülmüş” ifadeleri gibi, sadece iç hukuka atıfta bulunmaz; Sözleşme’nin tüm maddelerinde var olan bir kavram olan hukukun üstünlüğü ile uyumlu olmasını gerekli kılan “kanunun niteliği” (quality of law) ile de ilişkilendirir. Bu bağlamda “kanuni nitelik kavramı” ulusal hukukun özgürlükten yoksun kılmaya izin verdiği hallerde, keyfiliği önlemek için, uygulanmasında yeterli ölçüde erişilebilir, kesin ve öngörülebilir olması gerektiği anlamına gelir (bakınız *Khudoyorov v. Rusya*, no. 6847/02, § 125, 2005-X (özetler); *Ječius v. Litvanya*, no. 34578/97, § 56, AİHM 2000 IX; ve *Baranowski v. Polonya*, no. 28358/95, §§ 50-52, AİHM 2000-III).

38. Mevcut davada, başvuranın iadesine ilişkin talebin Interpol tarafından çıkarılmış bir Kırmızı Bültenin ardından yapıldığını gözlemler. Bu bağlamda, Mahkeme Türk hukukunun suçluların iadesine özgü kurallar içermediğini gözlemler. Bu nedenle, eski Ceza Kanunu’nun (765 sayılı) 9. Maddesi başvuranın iade edilmesine ilişkin kararı askıya alan tedbir kararlarının uygulanmasını düzenlemekteydi. Bu doğrultuda, başvuranın ilk tutukluluğuna, eski Ceza Kanunu’nun 9. maddesi ve Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi’nin 16. maddesi uyarınca 12 Ağustos 1994 tarihinde Edirne Sulh Ceza Mahkemesi tarafından karar verilmiştir. Ancak, Anayasa’nın 90. maddesi uyarınca, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi hükümlerinin iç hukukun ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunun kabul edilmesi gerekliken, mevcut davada yerel mahkemeler, bahsedilen Sözleşme’nin 16. maddesi ile belirlenen kırk günlük süre sınırını dikkate almamıştır. Bu bağlamda, başvuran hakkındaki iade sürecine bağlı tutukluluk kararının, tutukluluğu için bir süre sınırı belirlemediği gözlemlenmiştir. Hükümet, başvuranın beş yıldan uzun süren iade sürecine ilişkin tutukluluğunun yasal dayanağına ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır. Mahkeme, 11 Nisan 2002 tarihinde

İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin Adalet Bakanlığı'nı başvuranın iade edilebileceği hususunda bilgilendirmesine (bakınız 15. paragraf) rağmen, başvuranın iade edilme tarihine kadar on ay daha tutuklu olarak alıkonulmasına anlam verememiştir. Bu nedenle Mahkeme, mevcut davada başvuranın, suçluların iadesini yönelik açık ve net düzenlemelerin yokluğunda kanun boşluğuna düştüğünü gözlemler.

39. Özet olarak, Mahkeme, başvuranın iade sürecine ilişkin tutukluluk halini beş yıldan uzun sürdürerek, ulusal sistemin başvuruları keyfi tutuklamadan koruyamadığı ve suçluların iadesine ilişkin Türk ceza hukuku sisteminin, açık ve öngörülebilir ilkeler içerme şartını sağlayamadığı kanaatindedir.

40. Yukarıda anlatılanlar göz önüne alındığında, Mahkeme, başvuranın 10 Ekim 1997 ve 7 Şubat 2003 tarihleri arasındaki tutukluluğunun, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafının (f) bendine aykırı olarak, yasaya aykırı olduğu sonucuna varır.

41. Bu nedenle Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafının (f) bendinin ihlali söz konusudur.

C. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 4. Paragrafı

42. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafına aykırı olarak, tutukluluğunun etkin şekilde yargısal denetimden geçirilmemesinden şikayetçi olmuştur.

43. Hükümet bu iddiayı reddetmiştir. Başvuranın, Ceza Muhakemeleri Kanunu uyarınca, tutukluluğuna itirazda bulunma hakkının olduğunu belirtmiştir. Hükümet ayrıca, sonuçta başarısız olmasına rağmen, başvuranın aslında bu hukuk yolunu kullandığını ve tutukluluğuna ilişkin olarak Edirne Ağır Ceza Mahkemesi'ne itirazlarda bulunduğunu vurgulamıştır.

44. Mahkeme, 5. maddenin 4. paragrafı uyarınca, yakalanan veya alıkonulan ve bu yolla özgürlüğünden yoksun kılınan herkesin, 5. maddenin 1. paragrafı kapsamında, tutulma işleminin “yasaya uygunluğu” için gerekli olan usul ve esasa ilişkin koşulların mahkeme tarafından denetlenmesi amacıyla mahkemeye başvurma hakkına sahip olduğunu yineler. Bu da yetkili mahkemenin, sadece iç hukukun usulü şartlarına uygunluğunu değil yakalamaya dayanak olan şüphenin makullüğünü ve yakalama ve ardından gerçekleşen tutuklama ile güdülen amacın yasallığını da incelemek zorunda olduğu anlamına gelir (bakınız *Brogan ve Diğerleri v. Birleşik Krallık*, 29 Kasım 1988, § 65, Seri A, no. 145-B).

45. Mevcut davada, beş yıldan daha uzun süreyle tutuklu olarak geçirilen bu çok uzun süreye rağmen, ulusal mahkemeler başvuranın tahliye talebini incelerken, başvuran tarafından devam eden tutukluluk haline itiraza yönelik başvuru dilekçelerinde ileri sürülen hususlara değinmemiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafı tutuklunun itiraz dilekçelerinde yer alan her hususa değinme yükümlülüğü öngörmemekle birlikte yargılama öncesi tutukluluk hakkındaki şikayetleri inceleyen hakimin, tutuklu tarafından atıfta bulunulan ve Sözleşme kapsamında özgürlükten yoksun kılmanın “yasaya uygunluğu” için gerekli olan bu koşulların varlığına gölge düşürebilecek somut olay ve olguları dikkate alması gerektiğini yineler (bakınız *Nikolova v. Bulgaristan* [GC], no. 31195/96, § 61, AIHM 1999-II, ve *Rafiq Aliyev v. Azerbaycan*, no. 45875/06, § 109, 6 Aralık 2011).

46. Mahkeme, bu bağlamda, sunmuş olduğu tutukluluğa itiraz dilekçesinde, başvuranın hakkındaki tutukluluk kararının, tutukluluk süresini 40 gün ile sınırlayan Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu defalarca tekrar ettiğini gözlemlemiştir. Başvuran, ayrıca, Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca, Türkiye tarafından kabul edilen uluslararası anlaşmaların, iç hukukun ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu ve bu nedenle iade edilmesi amacıyla beş yıldan fazla süren uzatılmış tutukluluk halinin Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 16. maddesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür (bakınız 16. paragraf). Mahkeme, ulusal mahkemelerin başvuranın tahliye taleplerini reddederken, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nden veya başvuran tarafından ortaya atılan diğer iddialardan bahsetmediğini gözlemlemiştir.

47. Mahkeme, yukarıda belirtilenler ışığında, ulusal mahkemelerin tutukluluk haline yapılan itirazları incelerken, başvuranın olaya özgü iddialarını dikkate almayarak, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafı ile gerekli kılınan kapsam ve mahiyette yargısal denetim yapmadığı kanaatindedir.

48. Bu nedenle Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafının ihlali söz konusudur.

D. Sözleşme'nin 5. Maddesinin 5. Paragrafı

49. Başvuran, ulusal hukukun, Sözleşme'nin 5. maddesine aykırı olarak, tutukluluğu nedeniyle tazminat alma hakkı tanımadığını ileri sürmüştür.

50. Hükümet, başvuranın yasaya aykırı olduğunu iddia ettiği tutukluluğu nedeniyle, 466 sayılı Kanun uyarınca tazminat talebinde bulunabileceğini belirtmiştir.

51. Mahkeme, mevcut davada Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. ve 4. paragraflarının ihlal edildiğini tespit ettiğinden Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. paragrafının da uygulanabilir olduğunu kaydeder. Mahkeme, mevcut davada başvuranın tutukluluğunu denetleyen ulusal mahkemelerin başvuranın yasaya aykırı olarak özgürlüğünden yoksun kılınmasını dikkate almadığını gözlemler. Bu bağlamda, Mahkeme, yasaya aykırı özgürlükten yoksun kılma (Bölüm 1 § 1) veya ardından kişi hakkında yargılamanın yapılmadığı veya devam eden yargılamanın ardından kişinin beraat ettiği veya tahliye edildiği yasaya uygun olan tutukluluktan (Bölüm 1 § 6) dolayı maruz kalınan zarar için dava açılabilirliğini anımsatır. Bu doğrultuda, yukarıda anılan yasal hükümler, başvurana etkin bir tazminat talep etme hakkı sağlamamıştır. Mahkeme ayrıca, suçluların iadesini düzenleyen belirli kuralların bulunmaması dikkate alındığında, bu tür bir hakkın Türk mevzuatının diğer hükümleri ile de güvence altına alınmamış olduğunu kaydeder (bakınız 39 ve 40. paragraflar). Hükümet de bunun aksini gösterecek örnek bir karar ibraz etmemiştir.

52. Mahkeme, bu nedenle, mevcut davada başvuranın, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. paragrafının gerekli kıldığı şekilde, yasaya aykırı tutukluluğundan dolayı etkin tazminat hakkına haiz olmadığı sonucuna varır.

53. Bu doğrultuda Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. paragrafının ihlali söz konusudur.

II. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDASINA DAİR

54. Başvuran, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafı uyarınca, hakkındaki ceza yargılamalarının makul bir süre içinde sonuçlandırılmamasından şikayetçi olmuştur.

55. Hükümet, özellikle davanın karmaşıklığı ve uluslararası örgütlü suç içeren bir davada delil toplamadaki zorluklar nedeniyle, başvuran hakkındaki yargılamanın uzunluğunun makul olmadığını düşünülemediğini ileri sürmüştür.

56. Mahkeme, bu şikayetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. paragrafının (a) bendi kapsamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını belirtir. Başka gerekçelerle de kabul edilemez olmadığını kaydeder. Bu nedenle, bu şikayet kabul edilebilir olarak beyan edilmelidir.

57. Mevcut davada, başvuran hakkında cezai yargılamalar, başvuranın Türkiye'de işlediği iddia edilen suçtan ötürü tutuklandığı 9 Kasım 1994 tarihinde başlamış ve Yargıtay'ın kararı ile 4 Temmuz 2005'te sona ermiştir. Bu nedenle yargılama işlemleri, iki aşamalı yargı önünde on yıl yedi ay sürmüştür.

58. Mahkeme sıklıkla mevcut davadakine benzer konular içeren başvurularda, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğini tespit etmektedir (bakınız *Bahçeli v. Türkiye*, no. 35257/04, § 26, 6 Ekim 2009; *Er v. Türkiye*, no. 21377/04, § 23, 27 Ekim 2009; ve *Şahap Doğan v. Türkiye*, no. 29361/07, § 39, 27 Mayıs 2010). Mahkeme, ibraz edilen tüm delil unsurlarını inceledikten sonra, Hükümet'in mevcut davada Mahkeme'nin farklı bir sonuca ulaşmasını sağlayacak bir olgu veya husus ortaya koymadığı kanaatindedir. Konuya ilişkin içtihadını dikkate alarak, Mahkeme, yargılama işlemlerinin uzunluğunun aşırı olduğunu ve "makul süre" şartını karşılamadığını düşünmektedir.

59. Bu nedenle, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlali söz konusudur.

III. SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASINA DAİR

60. Başvuran ayrıca, dava konusu yargılama işlemlerinin aşırı uzunluğuna itiraz edebileceği etkin bir iç hukuk yolu olmadığını iddia etmiştir. Başvuran, Sözleşme'nin 13. maddesine dayanmıştır.

61. Mahkeme, bu şikayetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. paragrafı kapsamında, açıkça dayanaktan yoksun olmadığını belirtir. Başka gerekçelerle de kabul edilemez olmadığını kaydeder. Bu nedenle kabul edilebilir olarak beyan edilmelidir.

62. Mahkeme, önceki başvurularda benzer şikayetleri incelemiş ve Türk hukukunda başvuranın dava konusu yargılama işlemlerinin uzunluğuna itiraz edebileceği etkin bir hukuk yolu olmaması açısından Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (bakınız *Daneshpayeh v. Türkiye*, no. 21086/04, §§ 35-38, 16 Temmuz 2009).

63. Mahkeme, mevcut davada bu sonuçtan sapmasını gerektirecek bir neden görmemektedir. Bu doğrultuda Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlali söz konusudur.

IV. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

64. Başvuran, maruz kaldığı maddi ve manevi zarar nedeniyle adil tazmin talebinde bulunmuş ve adil tazmin miktarını Mahkeme'nin takdir yetkisine bırakmıştır. Avukat masraflarına ilişkin olarak, bir miktar belirlemeksizin, başvuran İstanbul Barosu'nun avukatlık ücret tarifesine başvurmuştur.

65. Hükümet, başvuranın iddialarına itiraz etmiştir.

66. Mahkeme, tespit edilen ihlal ve iddia edilen maddi zarar arasında bir illiyet bağı tespit etmemiştir; bu nedenle bu iddiayı reddeder. Manevi tazminat açısından ise, Mahkeme, başvuranın sadece Mahkeme'nin ihlal tespit etmesiyle tazmin edilemeyecek

acı ve sıkıntı yaşamış olduğu kanaatindedir. Tespit edilen ihlallerin mahiyetini dikkate alarak ve hakkaniyet temelinde karar vererek, Mahkeme manevi tazminat olarak başvurana 26.000 (yirmi altı bin) Euro ödenmesine hükmeder.

67. Mahkeme içtihadına göre, avukat masraflarına ilişkin olarak, yargılama masrafları ve giderlerinin fiili ve gerekli olarak yapılmış ve nicelik olarak makul olduğunun gösterilmesi kaydıyla, bir başvuran yargılama masraf ve giderlerini tazminat etmeye hak kazanır. Bu davada, Mahkeme, başvuranın talebine ilişkin olarak sadece İstanbul Barosu'nun avukatlık ücret tarifesine atıfta bulunmuş ve herhangi bir destekleyici belge sunamamıştır. Bundan dolayı, Mahkeme avukatlık ücretine hükmetmemektedir.

İŞBU GEREKÇELERLE MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğunu *beyan eder*;
2. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. paragrafının ihlal edildiğine;
4. Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. paragrafının ihlal edildiğine;
5. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. paragrafının ihlal edildiğine;
6. Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;
7.
 - a) AİHS'nin 44. maddesinin 2. paragrafı gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Yeni Türk Lirası'na çevrilmek ve vergi olarak ödenmesi gereken tutar hariç olmak üzere davalı devlet tarafından başvurana manevi tazminat olarak 26 000 EUR (yirmi altı bin Euro) *ödenmesine*;
 - b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren, ödemenin yapıldığı tarihe kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına *karar verir*;
8. Başvuranın adil tazmine ilişkin diğer taleplerini *reddeder*.

İşbu karar, İngilizce dilinde tanzim edilmiş; Sözleşme'nin 77. maddenin 2. ve 3. paragrafları uyarınca, 5 Haziran 2012 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith

Françoise Tulkens

Yazı İşleri Müdürü

Başkan

*Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçeye tercüme edilmiş olup, gayri resmi tercümedir.